

Komparativní výhody indické ekonomiky v mezinárodním obchodě

Bakalářská práce

Studijní program: B6208 – Ekonomika a management
Studijní obor: 6210R015 – Ekonomika a management mezinárodního obchodu
Autor práce: **Vojtěch Machytka**
Vedoucí práce: Ing. Aleš Kocourek, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Vojtěch Machytka**
Osobní číslo: E14000634
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: B6210R015 – Ekonomika a management mezinárodního obchodu
Zadávací katedra: katedra ekonomie
Vedoucí práce: Ing. Aleš Kocourek, Ph.D.
Konzultant práce: prof. Ing. Jiří Fárek, CSc.
Technická univerzita v Liberci, katedra ekonomie

Název práce: **Komparativní výhody indické ekonomiky v mezinárodním obchodě**

Zásady pro vypracování:

1. Stanovení cílů a formulace výzkumných otázek.
2. Teoretické přístupy k problematice komparativních výhod.
3. Identifikace sektorů indické ekonomiky s nejvyšší komparativní výhodou.
4. Srovnání komparativních výhod Indie s ostatními státy jižní Asie.
5. Formulace závěrů a zhodnocení výzkumných otázek.

Seznam odborné literatury:

- BATRAM, Amita. 2007. Structure of Comparative Advantage of China and India: Global and Regional Dynamics. *China & World Economy*, **15**(6): 69–86. ISSN 1749-124X.
- CARBAUGH, Robert. 2016. *International Economics*. 16th ed. Boston, MA, USA: Cengage Learning. ISBN 978-130-5507-449.
- FÁREK, Jiří a Jiří, KRAFT. 2012. *Světová ekonomika v epoše globálních změn*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-910-3.
- FEENSTRA, Robert C. 2015. *Advanced International Trade: Theory and Evidence*. Princeton, NJ, USA: Princeton University Press. ISBN 978-069-1161-648.
- KALÍNSKÁ, Emilie, et al. 2010. *Mezinárodní obchod v 21. století*. Praha: GRADA Publishing. ISBN 978-80-247-3396-8.
- RAGHURAMAPATRUNI, Radha. 2013. India and China: A Study of Revealed Comparative Advantage. *ASBM Journal of Management*, **6**(1): 37–55. ISSN 0974-8512.
- SEYOUM, Belay. 2007. Revealed Comparative Advantage and Competitiveness in Services: A Study with Special Emphasis on Developing Countries. *Journal of Economic Studies*, **34**(5): 376–388. ISSN 0144-3585.
- PROQUEST. 2017. *Databáze článků ProQuest* [online]. Ann Arbor, MI, USA: ProQuest. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://knihovna.tul.cz/>

Rozsah práce: 30 normostran
Forma zpracování: tištěná / elektronická
Datum zadání práce: 31. října 2017
Datum odevzdání práce: 31. srpna 2019

prof. Ing. Miroslav Žížka, Ph.D.
děkan Ekonomické fakulty

L.S.

prof. Ing. Jiří Kraft, CSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 31. října 2017

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 24. 12. 2017

Podpis:

Anotace

Bakalářská práce se zabývá komparativními výhodami indické ekonomiky v mezinárodním prostředí. Indie je druhou nejlidnatější zemí světa s velkou pracovní silou, jejíž ekonomika má vysoké tempo růstu GDP. První část práce pojednává o teorii komparativní výhody, o období, ve kterém byla vytvořena, o původní verzi a poté o moderních výkladech této teorie a jejím využití v dnešní ekonomii. Ve druhé části je popsána indická ekonomika, její největší sektory a sektory s největší komparativní výhodou. Ve třetí části je představen region jižní Asie, státy, do něho náležící, a srovnány komparativní výhody jednotlivých států. Hlavním cílem této bakalářské práce je odhalit sektory indické ekonomiky s největšími komparativními výhodami a tyto výhody srovnat s ostatními státy regionu jižní Asie. Závěr práce odhaluje nejdůležitější sektory indické ekonomiky, sektory s největší komparativní výhodou a popisuje sektor služeb, nejvýznamnější sektor ekonomiky, konkrétně odvětví informačních a telekomunikačních technologií a ostatní služby. V závěru je také vyhodnocena indická ekonomika jako největší z celého regionu.

Klíčová slova

Indie, indická ekonomika, jižní Asie, komparativní výhoda, RCA index

Annotation

This bachelor thesis research comparative advantages of Indian economy in an international market. India has second highest population in the world with strong labor force. Its economy has high GDP growth. The first part is about theory of comparative advantage, historical period, first version of the theory and about modern interpretations of the theory and how it is used in today's economics. The second part is about Indian economy, biggest sectors of its economy and sectors with biggest comparative advantage. The third part is about South Asia region, countries of the region are introduced and there is comparison of comparative advantages of each country. The main object of this bachelor thesis is to reveal sectors of the Indian economy with biggest comparative advantages and compare them with other countries of South Asia. The conclusion reveals most important sectors of the Indian economy, sector with biggest comparative advantage and describes sector of services, most valuable sector of the Indian economy, especially ICT sector and other services. In the conclusion the Indian economy is evaluated as the biggest of whole region South Asia.

Key Words

Comparative advantage, India, Indian economy, RCA index, South Asia

Obsah

Seznam zkratek.....	9
Seznam tabulek.....	10
Seznam obrázků.....	11
Úvod.....	12
1. Úvod do teorie mezinárodního obchodu	14
1.1 Liberalismus	14
1.2 Historie teorie komparativních výhod.....	15
1.3 Teorie komparativních výhod	17
1.4 Ricardiánský model.....	18
1.4.1 Náklady ztracené příležitosti a hranice produkčních možností.....	19
1.4.2 Specializace a zisky z obchodu	20
1.5 Standardní obchodní model	21
1.6 Heckscher-Ohlinův model	22
2. Odhalená komparativní výhoda.....	23
3. Indická ekonomika	25
3.1 Základní informace.....	25
3.2 Nejvýznamnější sektory indické ekonomiky.....	26
3.3 Export indické ekonomiky.....	27
4. Sektory indické ekonomiky s největší komparativní výhodou.....	29
4.1 Předpokládané sektory s komparativní výhodou.....	29
4.2 Ověření sektorů s komparativními výhodami	30
5. Komparativní výhody indické ekonomiky ve službách	32
5.1 Úvod do sektoru služeb.....	32
5.2 Sektory služeb s komparativní výhodou	33
5.3 Výpočet komparativních výhod v sektoru služeb.....	34
5.4 Srovnání komparativních výhod mezi sektory zboží a služeb.....	36
6. Srovnání komparativních výhod Indie s ostatními státy jižní Asie	37
6.1 Charakteristika regionu jižní Asie.....	37
6.2 Srovnání komparativních výhod států regionu	38
6.2.1 Afghánistán.....	38
6.2.2 Bangladéš	39
6.2.3 Bhútán	40

6.2.4	Maledivy.....	41
6.2.5	Nepál.....	42
6.2.6	Pákistán.....	43
6.2.7	Srí Lanka.....	44
6.3	Shrnutí.....	45
Závěr.....		46
Seznam použité literatury.....		47

Seznam zkratek

BPM	Balance of Payments and International Investment Position Manual
CIA	Central Intelligence Agency
GDP	Hrubý domácí produkt (<i>Gross Domestic Product</i>)
HOM	Heckscher-Ohlinův model
HS	Harmonized System
IMF	Mezinárodní měnový fond (<i>International Monetary Fund</i>)
MO	Mezinárodní obchod
PPF	Hranice produkčních možností (<i>Production Possibility Frontier</i>)
RCA	Odhalená komparativní výhoda (<i>Revealed Comparative Advantage</i>)
SITC	Standard International Trade Classification
UN	Spojené Národy (<i>United Nations</i>)
UNCTAD	United Nations Conference on Trade And Development
USD	Americký dolar
WCO	World Custom Organization

Seznam tabulek

Tabulka 1: Teorie komparativních výhod	17
Tabulka 2: Export a import Indie	28
Tabulka 3: Sektory s nejvyšší komparativní výhodou	30
Tabulka 4: RCA indexy zboží.....	31
Tabulka 5: Komparativní výhody sektorů služeb	33
Tabulka 6: RCA indexy služeb	35
Tabulka 7: RCA indexy Indie vs. Afghánistán pro zboží	38
Tabulka 8: RCA indexy Indie vs. Afghánistán pro služby	39
Tabulka 9: RCA indexy Indie vs. Bangladéš pro zboží	39
Tabulka 10: RCA indexy Indie vs. Bangladéš pro služby	39
Tabulka 11: RCA indexy Indie vs. Bhútán pro zboží	40
Tabulka 12: RCA indexy Indie vs. Bhútán pro služby	40
Tabulka 13: RCA indexy Indie vs. Maledivy pro zboží	41
Tabulka 14: RCA indexy Indie vs. Maledivy pro služby.....	41
Tabulka 15: RCA indexy Indie vs. Nepál pro zboží	42
Tabulka 16: RCA indexy Indie vs. Nepál pro zboží	42
Tabulka 17: RCA indexy Indie vs. Pákistán pro zboží	43
Tabulka 18: RCA indexy Indie vs. Pákistán pro služby	43
Tabulka 19: RCA indexy Indie vs. Srí Lanka pro zboží	44
Tabulka 20: RCA indexy Indie vs. Srí Lanka pro služby	44

Seznam obrázků

Obrázek 1: Hranice produkčních možností	19
Obrázek 2: Zisky země při zapojení do MO.....	21
Obrázek 3: Podíl sektorů na GDP.....	27
Obrázek 4: Region jižní Asie.....	37

Úvod

Zapojení států do mezinárodního obchodu je v dnešní době pro většinu států nezbytné, vzhledem k tomu, že nedokáží pokrýt tržní poptávku vlastní výrobou. Každá země nemá k dispozici všechny potřebné zdroje nebo není schopna vypěstovat určité druhy plodin z důvodu rozdílných klimatických podmínek. Zapojení do mezinárodního obchodu je pro státy výhodné, protože každý stát vyrábí produkty za jinou cenu, daná země tedy může v zahraničí nakoupit výrobky levněji. Rozdělením výroby mezi země a zaměřením výroby na určité produkty se zabývá teorie komparativní výhody.

S teorií komparativní výhody přišel jako první David Ricardo. Teorie řeší specializaci výroby v jednotlivých zemích a obchod s vyrobenými produkty mezi zeměmi. Navazuje na teorii absolutní výhody. Podle teorie komparativní se každé zemi vyplatí zapojení do mezinárodního obchodu, a to i v případě, že nemá absolutní výhodu v žádném typu výrobku (nevyrábí žádný výrobek levněji než země druhá). Každá země by se poté měla věnovat specializaci na výrobek, v němž má komparativní výhodu, upustit od výroby produktů, v němž má komparativní nevýhodu a přesunout své pracovní síly k výrobku, který komparativní výhodu má. Teorie komparativní výhody je stále aktuální, avšak prošla od svého vzniku určitým vývojem, aby se lépe přizpůsobila změnám v národních ekonomikách.

Nejpoužívanějším postupem ke zjištění komparativní výhody je RCA index (Revealed Comparative Advantage), který odhaluje komparativní výhody země u daného produktu nebo služby. K výpočtu využívá celkové exporty daného zboží v určité zemi a celosvětově a celkový objem exportů země a světa. Tento index je využíván k identifikaci komparativní výhody i v této práci.

Cílem této bakalářské práce je odhalit sektory indické ekonomiky s největšími komparativními výhodami a poté tyto sektory srovnat v rámci dalších států regionu jižní Asie.

První část práce se věnuje teorii komparativní výhody, jejímu vzniku, období, ve kterém vznikla, předpokladům, za kterých funguje, a samotnému konceptu komparativní výhody.

Poté se práce věnuje moderním verzím teorie, konkrétně ricardiánskému modelu a standardnímu obchodnímu modelu.

Ve druhé části se práce zaměřuje na indickou ekonomiku, uvádí základní informace o ní, identifikuje největší sektory indického hospodářství a uvádí hodnoty exportu, které jsou ke zjištění komparativních výhod nezbytné.

Poslední kapitola představuje region jižní Asie, jednotlivé státy a poté porovnává komparativní výhody těchto států pro komodity a služby, v nichž disponuje největší komparativní výhodou Indie.

1. Úvod do teorie mezinárodního obchodu

První kapitola popisuje historické prostředí v době vzniku teorie komparativních výhod, vznik liberalismu, který znamenal otevírání domácích trhů mezinárodnímu obchodu, odstraňování tarifních i netarifních překážek mezinárodního obchodu. Jsou zde představeni významní ekonomové této doby, především Adam Smith a David Ricardo. V kapitole je stručně popsána Smithova teorie absolutních výhod, která předcházela Ricardově teorii komparativních výhod. Na závěr kapitoly je popsán vznik Ricardovy teorie komparativních výhod.

1.1 Liberalismus

Liberalismus hrál zásadní roli ve vývoji mezinárodního obchodu, poněvadž otevírá domácí trh mezinárodnímu trhu, odstraňuje podpory státu a odstraňuje či snižuje tarifní i netarifní obchodní bariéry státu, jako jsou například dovozní cla. (KALÍNSKÁ, 2010)

Začátky liberalismu sahají do poloviny 18. století, kdy dochází ke změně myšlení některých francouzských a anglických ekonomů. V důsledku jejich nesouhlasu a kritiky merkantilismu začínají v Evropě vznikat první mezinárodní obchodní dohody, dochází ke snižování cel. (KALÍNSKÁ, 2010)

Jedním z prvních významných ekonomů, věnujících se problematice mezinárodního obchodu, byl Adam Smith. Smith bývá považován za zakladatele moderní ekonomie. (SCHUMACHER, 2012). Nejznámějším dílem, které publikoval je *Pojednání o podstatě a průvodu bohatství národů* (v originále *An Inquiry into the Nature and Causes of Wealth of Nations*), vydané v roce 1776. (KALÍNSKÁ, 2010) Většina obsahu tohoto díla je polemizování proti teoriím merkantilistů. (SCHUMACHER, 2012)

Zásadní ekonomickou teorií, se kterou Adam Smith přišel, je teorie absolutních výhod. Ještě před ní přišel Smith s teorií o dělbě práce. Podle Smithe vede dělba práce k největšímu možnému zvýšení produktivity práce. Největší výhodou poté je, že stejné množství pracovní síly je schopné vyrábět více. (SCHUMACHER, 2012)

Výhody dělby práce po Smithe jsou stejné pro mezinárodní i národní trh. Země by se měla specializovat na produkci pouze některého zboží, zatímco ostatní zboží kupuje ze zahraničí. (SCHUMACHER, 2012) Zboží, které země sama produkuje, je to, jež vyrábí s nižšími náklady než ostatní země. Toto zboží bude také vyvážet do ostatních zemí. (KALÍNSKÁ, 2010)

1.2 Historie teorie komparativních výhod

Jednou z největších vad Smithovy teorie absolutních výhod byla situace, kdy země nemá absolutní výhodu ve výrobě žádného druhu zboží. Podle Smithe by země tedy musela všechny produkty dovážet. Skutečnost, že zapojení do mezinárodního obchodu se zemi vyplatí i za předpokladu, že nemá žádnou absolutní výhodu, popisuje teorie komparativní výhody. (KALÍNSKÁ, 2010)

Teorii komparativních výhod jako první kompletně formuloval David Ricardo. Přestože zásluhy na vytvoření této teorie bývají přidělovány Robertu Torrensovi, obecně je za autora považován právě Ricardo. (SCHUMACHER, 2012) Ten jí poprvé popsal ve svém stěžejním díle, a to knize *On the Principles of Political Economy and Taxation* (v češtině *Zásady politické ekonomie a zdanění*), kterou vydal v roce 1817. (KALÍNSKÁ, 2010)

Zatímco Smith neviděl rozdíl mezi domácím a mezinárodním trhem, Ricardo ano. Hlavní rozdíl podle Ricarda spočíval v tom, že kapitál a práce se nepohybuje stejně mezi zeměmi, jako v rámci země. (SCHUMACHER, 2012)

Ricardovi se povedlo přesvědčit ekonomy, veřejnost a dokonce i většinu politiků o tom, že každý stát má v určitém druhu zboží komparativní výhodu, přestože v tomto typu zboží postrádá výhodu absolutní. Podařilo se mu to na jeho známém příkladu, kdy mezi sebou obchodovaly Anglie a Portugalsko s látkami a vínem. (MANESCHI, 1998)

K prokázání své teorie Ricardo vytvořil zjednodušený model, který byl založený na následujících předpokladech:

- Na světě jsou pouze dvě země, každá má jeden vstup a vyrábí dva produkty.
- V každé zemi je jediným vstupem práce (podle pracovní teorie hodnoty).
- Pracovní síly se mohou volně pohybovat mezi odvětvími v rámci země, ale nejsou schopny se pohybovat mezi zeměmi.
- Úroveň technologie je pro obě země fixní. Různé země mohou využívat různé technologie, ale všechny podniky v jedné zemi využívají stejné metody výroby pro každý produkt.
- Náklady na výrobu se nemění s úrovní výroby a jsou úměrné k množství použité práce.
- Na všech trzích převažuje dokonalá konkurence. Žádný výrobce není dostatečně velký na to, aby ovlivňoval trh. Kvalita produktu je v každé zemi stejná.
- Mezi zeměmi existuje zóna volného obchodu. Nejsou zde žádné vládní bariéry v mezinárodní obchodě.
- Náklady na přepravu jsou nulové. Spotřebitelé tedy nebudou dělat rozdíly mezi domácí a importovanou verzí zboží, pokud ceny budou stejné.
- Podniky dělají rozhodnutí ve výrobě na základě maximalizace zisku, zatímco zákazníci maximalizují své uspokojení skrz jejich spotřební rozhodnutí.
- Není žádná peněžní iluze.
- Obchod je vyvážený, to znamená, že tok peněz mezi zeměmi je vyrovnaný.

(CARBAUGH, 2016)

1.3 Teorie komparativních výhod

Jak již bylo popsáno výše, David Ricardo popsal teorii komparativních výhod na obchodu s látkami a vínem mezi Anglií a Portugalskem. Jedná se o dvousektorový model, který obsahuje dva druhy zboží a jeden faktor, kterým je práce. Ricardův model také zdůrazňuje fakt, že v mezinárodním obchodě záleží na rozdílu v technologiích mezi zeměmi. (FEENSTRA, 2015)

K číselnému vyjádření teorie komparativních výhod jsou tedy potřeba 2 země, 2 výrobky a 1 faktor (v tomto případě pracovní produktivita).

Tabulka 1: Teorie komparativních výhod

Pracovní produktivita za 1 hod.	Česká Republika	Indie
Textilie	4	20
Tiskárny	12	120

Zdroj: vlastní

Komparativní výhodu lze také označit jako větší absolutní výhodu, či menší absolutní nevýhodu. Na tom je postaven následující výpočet komparativních výhod. Z tabulky 1 lze vypočítat, že Indie má oproti České Republice absolutní výhody ve výrobě obou produktů. Podle teorie komparativních výhod je stále výhodné, aby mezi sebou země obchodovaly. Jedna pracovní jednotka vyrobí za hodinu v České Republice 4 metry textilií, zatímco v Indii 20 metrů. Indie je tedy podle výpočtu ve výrobě textilií 5x efektivnější než Česká Republika ($20/4$). Tiskáren je jedna pracovní jednotka schopna za hodinu vyrobit 12 v České Republice a v Indii 120. Znamená to, že Indie je v tomto případě 10x efektivnější ve výrobě tiskáren než Česká Republika ($120/12$). Indie má tedy absolutní výhodu ve výrobě tiskáren i textilu, ale Česká Republika má menší absolutní nevýhodu ve výrobě látek. Každá země se tedy zaměří na výrobek, v němž má komparativní výhodu - Indie na výrobu tiskáren, Česká Republika na výrobu látek. (CARBAUGH, 2016)

Druhá metoda k určení komparativní výhody je metoda, kdy jsou spočítány národní směnné poměry. Jedná se o relativní cenu jednoho zboží vyjádřenou v množství druhého zboží (v tomto případě relativní cena textilií vyjádřená v tiskárnách). Relativní cena textilií vyjádřená v tiskárnách je pro Českou Republiku $1/3$ ($=4/12$), zjednodušeně cena jedné

textilie je stejná jako cena 1/3 tiskárny. Relativní cena tiskáren je 3, zjednodušeně za cenu 1 tiskárny je možné pořídit 3 textilie. Indická relativní cena textilií je 1/6 a relativní cena tiskáren je 6. Porovnáním těchto směnných poměrů lze zjistit, že Česká Republika má komparativní výhodu ve výrobě textilií (1/3 je více než 1/6) a Indie má komparativní výhodu ve výrobě tiskáren ($6 > 3$). Česká Republika by se tedy měla zaměřit na výrobu textilií a Indie na výrobu tiskáren. Výsledkem je, že Česká Republika může přesunout pracovní síly na výrobu látek, bude tedy schopná vyrobit více látek, které může prodat. Stejně tak v případě Indie, která přesune pracovní síly do výroby tiskáren. Pro přesun pracovních sil je nutný předpoklad, že se mohou pracovní síly volně přesouvat mezi odvětvími, který Ricardo formuloval při vytváření teorie. (SCHUMACHER, 2012)

Ricardova teorie předpokládá, že specializace a vzájemný obchod mohou vést k ziskům pro obě strany. Jeho teorie je ale postavena na předpokladu teorie pracovní hodnoty, tedy na tom, že jediným vstupním faktorem je práce. Ve skutečnosti je práce pouze jedním z mnoha vstupních faktorů. (CARBAUGH, 2016)

V průběhu let se z důvodu přirozeného vývoje ekonomie objevili ekonomové, kteří Ricardovu teorii komparativních výhod více formovali, upravili či na jejím základu postavili teorie nové. Nicméně fakt, že je Ricardova teorie dodnes užívaná a funkční stejně jako v době svého vzniku, dokazuje její důležitost. (SCHUMACHER, 2012)

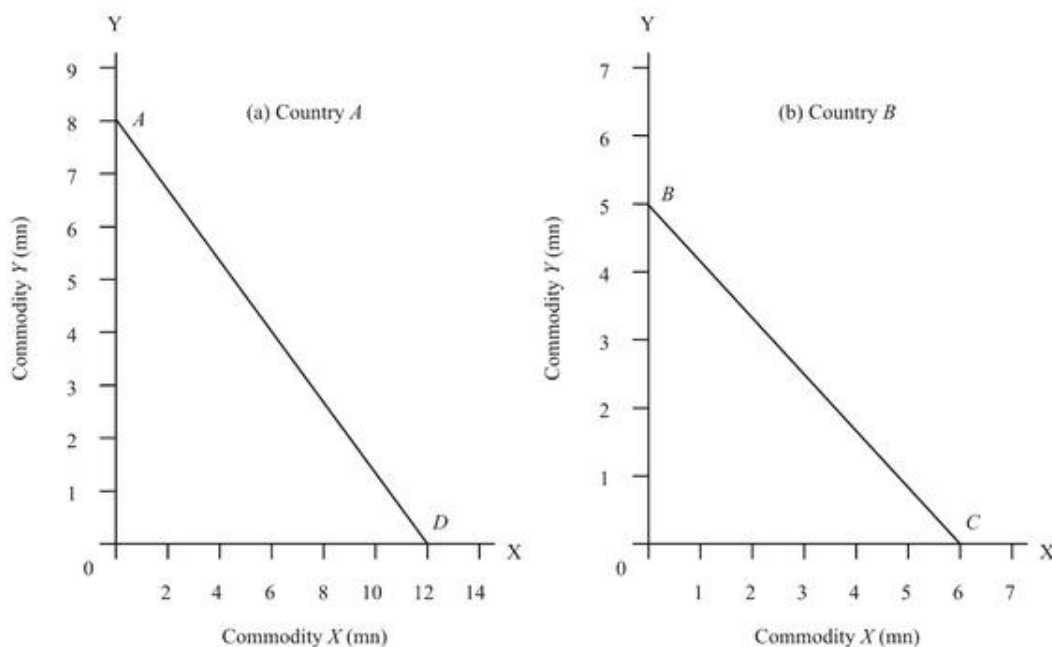
1.4 Ricardiánský model

Výklad Ricardovy teorie se v moderních publikacích od jeho původní teorie odlišuje. To je dáno především tím, že je prezentována z pohledu neoklasického ekonomie. Neoklasický způsob prezentace Ricardovy teorie se nazývá Ricardiánský model. Moderní ekonomové užívají tři neoklasické mikroekonomické nástroje, kterými jsou hranice produkčních možností, spotřební indifferenční křivky a produkčně-spotřební rovnováha. Ricardiánský model je nadále prezentován jako jednofaktorový, kdy jediným používaným faktorem je práce. Země se odlišují v pracovní produktivitě, což tento model považuje za jediný důvod pro mezinárodní obchod. (SCHUMACHER, 2012)

1.4.1 Náklady ztracené příležitosti a hranice produkčních možností

S Ricardiánským modelem je spojený koncept nákladů ztracené příležitosti. První ji prezentoval Haberler, který odmítal pracovní teorii hodnoty. Tento ekonomický nástroj se používá ke zjištění relativní ceny zboží v určité zemi. Náklad ztracené příležitosti je definován jako množství komodity, jejíž produkce se země musí vzdát, aby mohla vyrobit další jednotku jiné komodity. Tím se určí její relativní cena. Komparativní výhoda dané země je poté odvozena od jejích nákladů ztracené příležitosti u zboží, které země nevyrobila. (SCHUMACHER, 2012)

Koncept nákladů ztracené příležitosti použil Haberler k sestrojení transformační křivky, která ukazuje maximální výstup dané země. Tato křivka se nazývá hranice produkčních možností (*Production Possibility Frontier - PPF*). Hranice produkčních možností zobrazuje produkční hranici, obvykle 2 druhů zboží, které může být dosaženo při použití všech dostupných produkčních faktorů (nejvíce práce a kapitálu). Zjednodušeně zobrazuje hranice produkčních možností možné kombinace produkce 2 druhů zboží, které mohou být vyrobeny při použití dostupných produkčních faktorů dané země. (DWIVEDI, 2013)

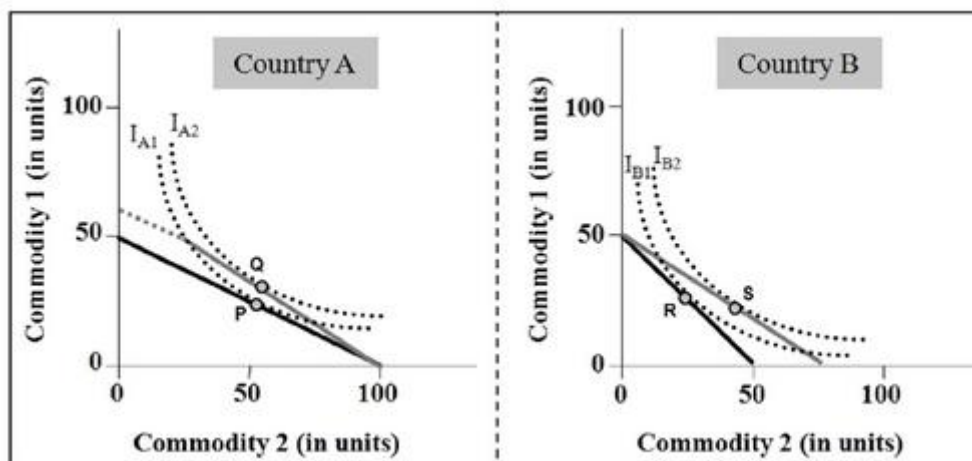
Obrázek 1: Hranice produkčních možností
Zdroj: (DWIVEDI, 2013, s. 42)

Na obrázku 1 lze vidět hranice produkčních možností pro stát A (vlevo) a pro stát B (vpravo). Grafem pro obě země je , protože obě země mají konstatní náklady ztracené příležitosti. Obě země produkují zboží X (Commodity X) a zboží Y (Commodity Y). Na úsečce AD jsou zobrazeny všechny kombinace výroby zboží X a Y při využití všechno dostupných faktorů. Například pokud se země A rozhodne vyrobit 12 kusů produktu X, nezůstanou jí žádné další faktory na výrobu produktu Y, protože všechny dostupné faktory použila na výrobek X, viz obrázek 1. Pro zemi B je hranice produkčních možností zakreslena úsečkou BC. (SCHUMACHER, 2012)(DWIVEDI, 2013)

1.4.2 Specializace a zisky z obchodu

Zisky, případně ztráty, ze zapojení země do mezinárodní obchodu mohou být znázorněny na křivce PPF (obrázek 1), což je jedna z velkých výhod této křivky. Zisky z obchodu obou zemí lze prokázat srovnáním dostupnosti množství ke spotřebě obou typů zboží na dvou případech. V prvním případě se zapojením země do mezinárodního obchodu a ve druhém bez zapojení země do mezinárodního obchodu. (DWIVEDI, 2013)

Předpokládá se, že každá země se zaměří na výrobu zboží, ve kterém má komparativní výhodu, kterou získala z nákladů ztracené příležitosti. Tato situace je popsána na obrázku 2. Nachází se na něm země A (vlevo) a země B (vpravo). Obě země vyrábí produkt 1 (osa y) a produkt 2 (osa x). Přímka spojující obě osy, která je na obrázku vyznačuje, je hranice produkčních možností země (PPF). Země A bude vyrábět pouze produkt 1, zatímco země B pouze produkt 2. Poté, co se každá země zaměří na výrobu produktu, na který má komparativní výhodu, a země mezi sebou začnou obchodovat, mohou obě země získat dostupnost obou produktů, která leží mimo PPF obou zemí. Znamená to, že země má k dispozici větší množství obou typů, než které by byla schopna sama vyrobit. Na obrázku 2 je tento posun vyznačen šedou přímkou. V ricardiánském modelu jsou ignorovány náklady na dopravu. (SCHUMACHER, 2012)

Obrázek 2: Zisky země při zapojení do MO
 Zdroj: (SCHUMACHER, 2012, s. 39)

Na obrázku 2 jsou indiferenční křivky I . Indiferenční křivky I_{A1} a I_{B1} znázorňují situace před zapojením zemí do mezinárodního obchodu, křivky I_{A2} a I_{B2} situaci po zapojení země do mezinárodního obchodu. V důsledku specializace a zapojení zemí do mezinárodního obchodu dosáhly země vyšší indiferenční křivky, což znamená zvýšení spotřeby v zemi A z bodu P do bodu Q, v zemi B z bodu R do bodu S. (SCHUMACHER, 2012)

1.5 Standardní obchodní model

Teorie komparativních výhod tvoří základy rozšířené, moderní teorii o mezinárodním obchodě, také známé jako standardní obchodní model. Ricardánský model bývá označován jako úvod do moderní teorie komparativních výhod. Zásadní rozdíl mezi ricardiánským a standardním modelem je, že zatímco v ricardiánském modelu jsou náklady ztracené příležitosti konstantní, v novějším modelu jsou rostoucí. Tento předpoklad se jeví jako více realistický. Výsledkem je změna tvaru křivky, kdy PPF není přímka, ale konkávní křivka, jejíž sklon odpovídá absolutní hodnotě nákladů ztracených příležitostí. Důsledkem je poté skutečnost, že země není plně specializovaná pouze na výrobu jednoho produktu, nýbrž její specializace je pouze částečná. (SCHUMACHER, 2012)

1.6 Heckscher-Ohlinův model

Neoklasičtí ekonomové kritizovali ricardiánský model za to, že zcela nevysvětluje zdroje komparativních výhod či nevýhod zemí. Řešením, kterým se pokusili toto odstranit, bylo vytvoření Hecksher-Ohlinova modelu (HOM). Eli Hecksher a Bertil Ohlin byli švédští ekonomové, kteří stojí za vznikem tohoto modelu. (SCHUMACHER, 2012) (CARBAUGH, 2016)

Zatímco ricardiánský model uvažuje pouze jeden výrobní faktor - práci, Hecksher-Ohlinův model ho významně rozšiřuje o další výrobní faktor, konkrétně o kapitál. Tento model dělí výrobky na dvě skupiny, kapitálově náročné na výrobu nebo pracovní náročné na výrobu. Země vyrábí ty výrobky, na něž má lepší relativní vybavenost jednotlivými faktory. (KALÍNSKÁ, 2010) Je předpokládáno, že oba faktory jsou mobilní v rámci země, ale neschopné se přesouvat mezinárodně. HOM předpokládá, že každý výrobek potřebuje na výrobu jiné poměrové složení práce a kapitálu. Podle Schumachera je tedy hlavní rozdíl mezi ricardiánským a Hecksher-Ohlinovým modelem původ komparativní výhody daného státu. Podle ricardiánského modelu bude země vyvážet produkty, ve kterých má relativně větší absolutní výhodu, podle HOM bude vyvážet ty produkty, které jsou výrobně náročnější na faktor, kterého má země k dispozici více, tedy buď na práci nebo na kapitál. (SCHUMACHER, 2012)

Heckscher-Ohlinův model byl později kritizován z důvodu předpokladů, na kterých byl vytvořen. V reálné ekonomice lze nahrazovat práci kapitálem, ale HOM s tím nepočítá. V praxi to znamená, že stejný produkt vyrábí jedna země kapitálově náročně a druhá pracovní náročně. Kritizován byl také předpoklad, že faktory jsou mezinárodně nepřesouvatelné, což neplatí především pro kapitál, který je téměř dokonale mobilní po celém světě. HOM byl proto doplněn a rozšířen dalšími modely jako Stolper-Samuelsonův teorém o změně světových cen, teorém o vyrovnávání cen výrobních faktorů, Rybczynského efekt a změna relativní vybavenosti nebo Leotiefův paradox. (KALÍNSKÁ, 2010)

2. Odhalená komparativní výhoda

Odhalená komparativní výhoda (*Revealed Comparative Advantage, RCA*) je využívána k tomu, aby pomohla změřit potenciální export dané země. Autorem RCA indexu je maďarský ekonom Béla Balassa. Balassův RCA je dodnes nejpoužívanějším typem RCA indexů. Jeho RCA index lze použít jak v případě, když určitá země má v dané komoditě komparativní výhodu, tak i v případě, kdy ji nemá. Ovšem užitečnost tohoto indexu je mírně limitována a má své problémy. I přes různé limity a problémy, se žádnému nástupci Balassova indexu nepovedlo ho překonat a Balassův index je tak stále nejvyužívanějším RCA indexem. (HOEKMAN, AADITYA a ENGLISH, 2002) (YU, CAI a LEUNG, 2008)

Vzhledem k tomu, že Balassův RCA index je nejvyužívanější, bude dále v této práci aplikován výhradně tento index a označován pouze jako RCA index. Vzorec pro výpočet RCA indexu vypadá následovně:

$$RCA_{ij} = \frac{X_{ij}/X_i}{X_{wj}/X_w} \quad (1)$$

RCA_{ij} je RCA index produktu j , vyráběného v zemi i , X_{ij} značí export produktu j ze země i , X_i značí celkový objem exportu země i , X_{wj} označuje světový export produktu j a X_w je hodnota celkového světového exportu. Hodnota RCA indexu se teoreticky pohybuje mezi 0 a nekonečnem. Pokud je hodnota indexu vyšší než 1, znamená to, že podíl exportu produktu j ze země na jejím celkovém exportu je vyšší než podíl celosvětového exportu produktu j na celosvětovém exportu. Z toho vyplývá, že země i má v produktu j komparativní výhodu. Pokud je hodnota indexu mezi 0 a 1, poté má země v tomto produktu komparativní nevýhodu. (FRANGOS, 2015)

Tato práce využívá pro výpočet hodnoty ze zdrojů UNCTADstat, což jsou statistiky Konference Spojených národů o obchodu a vývoji (*United Nations Conference on Trade And Development*). Pro tyto statistiky UNCTAD používá vstupní hodnoty podle určitých klasifikací či manuálů.

Pro statistiky v obchodu se zbožím, konkrétně pro export a import zboží, používá UNCTADstat klasifikaci SITC, Revision 3. SITC je zkratka pro standardní mezinárodní klasifikace obchodu (v angličtině *Standard International Trade Classification*). Revision 3, které využívá UNCTAD byla vydána v roce 1988, nyní se nahrazuje verzí revision 4, přijatou UN v roce 2006. SITC je klasifikace produktů, používaná UN pro zahraniční obchodní statistiky (konkrétně export, import a objem obchodu), kde je možné mezinárodní srovnání komodit a zboží. SITC je trojmístné číslo, které podle první číslice rozděluje zboží do 10 kategorií. (EUROSTAT, 2017b)

Hlavní kategorie jsou:

- jídlo, pití a tabák (sekce 0 a 1 - včetně živých zvířat);
- nezpracovaný materiál (sekce 2 a 4);
- energetické produkty (sekce 3);
- chemikálie (sekce 5)
- strojní a dopravní zařízení (sekce 7);
- ostatní výrobní zboží (sekce 6 a 8). (EUROSTAT, 2017b)

Pro statistiky v obchodu služeb statistiky UNCTADstat korespondují s koncepty a definicemi BPM6, vydanými v roce 2009. BPM je manuál vydaný Mezinárodním měnovým fondem (IMF) a využívá se pro bilanci plateb a mezinárodních investic (*Balance of Payments and International Investment Position Manual*). Stejně jako pro sektor obchodu se zbožím, také sektor služeb je rozdělen do několika kategorií. (UNCTADstat I, 2017)

Kategorie sektoru služeb rozdělené podle UNCTAD:

- Celkové služby
- Služby spojené se zbožím
- Doprava
- Cestování
- Ostatní služby. (UNCTADstat I, 2017)

3. Indická ekonomika

V této kapitole je stručně představena indická ekonomika, velikost GDP, tempo růstu GDP, hodnoty exportu a importu. Tato kapitola také obsahuje výčet nejvýznamnějších sektorů indické ekonomiky, který bude použit v následujícím srovnání se sektory indické ekonomiky s největší komparativní výhodou.

3.1 Základní informace

Indická ekonomika patří k největším na světě. Jedná se o rozvojovou zemi, která má vysoké tempo růstu GDP. Tempo růstu GDP se již od roku 2003 stabilně drží hladiny kolem 7 % reálného růstu GDP. Výjimkou byl rok 2008, kdy se objevila celosvětová ekonomická krize a růst GDP činil pouze 3,9 %. Tempo růstu GDP se podle odhadů Mezinárodního měnového fondu předpokládá kolem 7 % i následujících letech, konkrétně v roce 2018 je očekáván růst GDP ve výši 6,8 %. Přestože se v roce 2008 snížil růst GDP, světová ekonomická krize Indii významným způsobem nezasáhla. To především díky nižší otevřenosti indické ekonomiky oproti například Číně a menšímu zapojení do mezinárodního obchodu. Finanční stabilita indické ekonomiky v době celosvětové krize přilákala další kapitál v podobě přímých zahraničních investic. Jejich hodnota byla zhruba 27,3 mld. USD. Míra inflace se v současnosti pohybuje na hranici 3,8 %, v příštích letech IMF očekává její hodnotu kolem 5 %. (KALÍNSKÁ, 2010)(IMF, 2017)(BusinessInfo.cz, 2017)

Indie disponuje velkým trhem, jelikož se jedná o druhou nejlidnatější zemi na světě, počet obyvatel Indie činí 1,3 miliardy obyvatelstva. Problémem indického obyvatelstva je chudoba, která se podle CIA týká až 21,9 % obyvatelstva, ovšem životní úroveň obyvatel se začíná zvyšovat. Indická pracovní síla se označuje jako kvalitní, anglofonní a levná, proto se Indie stala významnou destinací pro outsourcing velkým mezinárodních firem (Microsoft, Hewlett-Packard). Pracovní síla v Indie je o velikosti 510 milionů pracovníků, přičemž její rozložení je 47 % v zemědělství, 22 % v průmyslu a 31 % ve službách. (KALÍNSKÁ, 2010)(CIA, 2017a)

Hlavními nevýhodami indické ekonomiky jsou podle Kalínské surovinová závislost, nižší míra investic v porovnání s Čínou, korupce a deficit veřejných financí (nedostatečně rozvinutá infrastruktura). (KALÍNSKÁ, 2010)

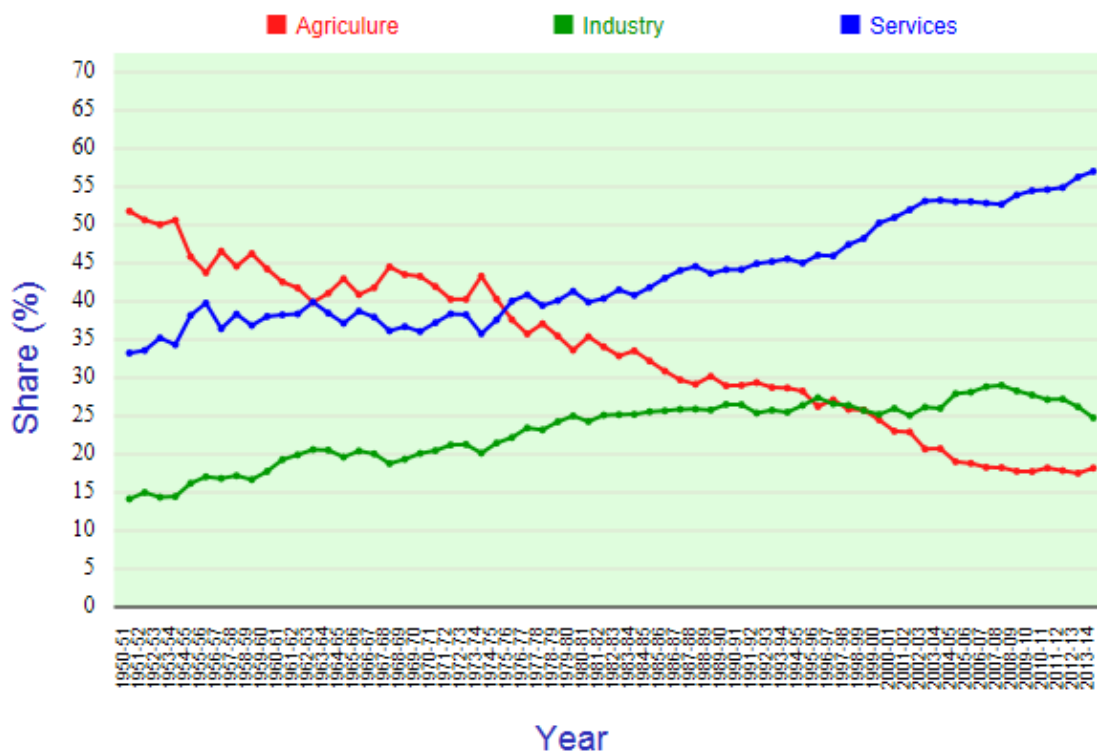
Indie je jako každá otevřená ekonomika členem několika mezinárodních organizací, jedná se o ekonomické organizace, obchodní organizace či hospodářská uskupení. Z nejvýznamnějších organizací lze jmenovat BRICS, G-15, IMF, Interpol, OECD, Pacific Alliance (pozorovatel), SAARC, UNCTAD, UNESCO, WCO, WFTU, WHO, WTO. (CIA, 2017a)

3.2 Nejvýznamnější sektory indické ekonomiky

Při rozdělení indické ekonomiky na sektory zemědělství, průmysl a služby, mají služby největší podíl na indickém GDP, konkrétně 46,2 %, na druhém místě je průmysl s podílem 28,8 % a nejmenší podíl na GDP má zemědělství se 17,4 % (viz obrázek 3). Na obrázku 3 lze také vidět vývoj podílu sektorů na složení GDP od roku 1951 až do roku 2016. (CIA, 2016)

Nejvýznamnějšími produkty zemědělství je rýže, obilí, olejnatá semena (jako například řepka, burské ořechy nebo sojové boby), bavlna, juta, čaj, cukrová třtina, čočka, brambory, cibule, mléčné výrobky, ovce, kozy, drůbež, ryby. Nejvýznamnějšími průmyslovými produkty jsou textilie, chemikálie, zpracování potravin, ocel, dopravní zařízení, cement, hornictví, ropa, strojnictví, software, farmaceutika. (CIA, 2016)

Sectorwise contribution of GDP of India (1950-2014)

Obrázek 3: Podíl sektorů na GDP

Zdroj: (<http://statisticstimes.com/economy/image/india/sectorwise-gdp-india.jpg>)

3.3 Export indické ekonomiky

Hodnota exportu zboží a služeb byla 268,6 mld. USD v roce 2016. Oproti 272,4 mld. USD z roku 2015 to znamená pokles o 3,8 mld. USD. I přes pokles exportu si Indie zlepšila saldo obchodní bilance, které v roce 2015 činilo -136,8 mld. USD, zatímco v roce 2016 dosáhlo hodnoty -107,5 mld. USD. Zvýšení salda obchodní bilance bylo způsobeno poklesem importu z 409,2 mld. USD z roku 2015 na 376,1 mld. USD v roce 2016. Viz tabulka č. 2. (CIA, 2017a)

Tabulka 2: Export a import Indie

	2015	2016
Export (mld. USD)	272,4	268,6
Import (mld. USD)	409,2	376,1
Saldo obchodní bilance (mld. USD)	-136,8	-107,5

Zdroj: vlastní podle (CIA, 2017)

Export zboží z Indie dosahoval v roce 2016 hodnoty 264 020 milionů USD. Celých 62 % z exportovaného zboží tvoří export výrobního zboží, další dvě významné položky tvoří potraviny a paliva, z nichž se každá na exportu podílí 11 %. Největší obchodní partneři Indie, z pohledu exportovaného zboží tvoří Spojené státy, Spojené arabské emiráty, Hong Kong, Čína a Spojené království. (UNCTAD, 2017a)

Export služeb dosáhl v roce 2016 hodnot 161 845 milionů USD. Významnou položkou v exportu služeb jsou softwarové služby s hodnotou exportu 73,7 mld. USD. Další významné položky jsou obchodní služby (32,9 mld. USD), cestování (23,2 mld. USD) a doprava (15,9 mld. USD). Vysoká hodnota exportu softwarových služeb se zdá být jako výsledek velkých investicí IT firem na indickém trhu (viz kapitola 3.1). (IBEF, 2017) (34)

Velký význam v indickém exportu má také vývoz zemědělských výrobků. Nejvíce se vyváží rýže, roční objem exportu této komodity je 5 316 milionů USD. Dále export drůbežního masa, v hodnotě 3 681 milionů USD, cukrové třtiny (hodnota 1 450 milionů USD) a bavlny, v hodnotě exportu 1 346 milionů USD. (WTO, 2017)

4. Sektory indické ekonomiky s největší komparativní výhodou

V této kapitole budou identifikovány sektory indické ekonomiky, u nichž různé zdroje předpokládají komparativní výhodu na mezinárodních trzích. Velikost komparativní výhody či nevýhody bude spočítána pomocí RCA indexu. RCA index bude také spočítán pro největší sektory indického exportu. Na základě spočítaných RCA indexů budou identifikovány sektory indické ekonomiky s největší komparativní výhodou.

4.1 Předpokládané sektory s komparativní výhodou

Index RCA větší než 1 má Indie ve 41 sektorech, což znamená, že v těchto sektorech Indie drží komparativní výhodu na světovém trhu. Je předpokládáno, že Indie drží komparativní výhodu v 1512 produktech. Procentuálně vyjádřeno, Indie má komparativní výhodu v 32% ze všech produktů, které ze země vyváží. Komparativní výhody indické ekonomiky jsou největší v sektorech jako organické chemikálie, bavlna, železo a ocel, oděvní doplňky, pletené nebo háčkované oděvy, neželezné minerální výrobky (jako například cement, sklo). Jako komodita s největší komparativní výhodou byly identifikovány pláty válcované oceli o šířce 600mm a více (údaje z roku 2003). (BATRA a KHAN, 2005)(RAGHURAMAPATRUNI, 2013)

Na úrovni HS systému, což je víceúčelový systém vytvořený WCO k identifikaci zboží v mezinárodním obchodě, má indická ekonomika komparativní výhodu ve 41 sektorech. Největší komparativní výhodu má u hedvábí (označení HS-50), kdy hodnota RCA je 17,4. Následuje pryskyřice, rostlinné šťávy, perly, drahé kameny, bavlna, koberce, oblečení. Dále se v top 10 sektorech s největší komparativní výhodou objevuje čaj, papírová příze, koření. Tyto sektory jsou podle velikosti komparativní výhody zobrazeny v tabulce č. 3. (BATRA a KHAN, 2005)(WCOOMD, 2017)

Tabulka 3: Sektory s nejvyšší komparativní výhodou

Pořadí	Produkt
1	Hedvábí
2	Pryskyřice, rostliné šťávy a extrakty
3	Perly, drahé kameny, kovy a mince
4	Koberce a ostatní pokrývky podlah
5	Bavlna
6	Ostatní textil, oblečení
7	Čaj, maté a koření
8	Umění, sběratelské artikly
9	Rudy, popel
10	Tkanina, papírová bříze, rostlinné textilní látky

Zdroj: vlastní podle (BATRA a KHAN, 2005)

Raghuramapatruni ještě tento seznam rozšiřuje o další sektory, jedná se například o krmivo pro zvířata, nekovové minerální výrobky, tropické ovoce a další.

4.2 Ověření sektorů s komparativními výhodami

V této kapitole budou vypočteny komparativní výhody sektorů, zmíněných v kapitole 4.1.

Dosazením do rovnice 1 (viz strana 23) všech produktů z tabulky 3 bude postupně vypočítán index RCA pro každý tento produkt.

Hodnota X_i , tedy celková hodnota exportu zboží z Indie je 260 326 912 000 USD, hodnota X_w , tedy hodnota celosvětového exportu zboží, je rovna 15 940 045 810 000 USD. Tyto dvě hodnoty budou v každém výpočtu konstantní, zatímco hodnoty X_{ij} a X_{wj} se budou měnit v závislosti na produktu. Pokud výsledný RCA index bude větší než 1, znamená to, že Indie má v daném druhu zboží komparativní výhodu. (34)

Při vložení těchto hodnot exportů jednotlivých druhů zboží do tabulky a srovnání komodit sestupně podle RCA indexu lze vypořadovat, že od roku 2003 došlo ke změně velikostí komparativních výhod. Srovnáním tabulek č. 3 a 4 lze zjistit, že zatímco v roce 2003 měla Indie největší komparativní výhodu ve vývozu bavlny, nyní je na vrcholu rýže, která je jednou z nejvyváženějších komodit, s RCA indexem 14,5. Indie má komparativní výhodu

ve dvanácti sektorech ze třinácti sledovaných. V sektoru umění a sběratelských artiklů se z komparativní výhody stala pro Indii komparativní nevýhoda.

Údaje exportu v tabulce 4 jsou uvedené v tisících USD.

Tabulka 4: RCA indexy zboží

Pořadí	Produkt	Indický export	Světový export	RCAI
1	Rýže	5 315 535	22 344 908	14,5
2	Tkanina, papírová bříze, rostlinné textilní látky	228 247	1 061 769	13,1
3	Perly, drahé kameny, kovy a mince	24 566 107	144 047 771	10,4
4	Koberce a ostatní pokrývky podlah	1 736 958	15 364 936	6,9
5	Bavlna	1 451 357	16 815 361	5,3
6	Čaj, maté a koření	705 189	8 682 092	4,9
7	Organické chemikálie	1 917 918	32 461 445	3,6
8	Hedvábí	15 071	451 667	2,04
9	Pryskyřice, rostliné šťávy a extrakty	1 279 529	39 371 932	1,9
10	Pláty válcované oceli	1 354 281	49 975 648	1,7
11	Rudy, popel	397 458	15 345 261	1,6
12	Ostatní textil, oblečení	85 704	4 759 935	1,1
13	Umění, sběratelské artikly	319 785	23 938 715	0,8

Zdroj: vlastní

Podle teorie komparativních výhod by Indie měla nejvíce obchodovat s rýží a poté s komoditami podle jejich RCA indexu. Zároveň by měla upustit od umění a sběratelských artiklů, poněvadž má v tomto sektoru komparativní nevýhodu a nedokáže konkurovat ostatním státům.

5. Komparativní výhody indické ekonomiky ve službách

V předchozí kapitole byly popsány komparativní výhody indické ekonomiky v obchodu se zbožím. Tato kapitola se věnuje komparativním výhodám, které má Indie v sektoru služeb. Stejně jako v kapitole se zbožím, budou nejdříve popsány jednotlivé komparativní výhody, poté vypočten jejich index RCA a na závěr srovnání předpokladů a vypočítaných výsledků.

5.1 Úvod do sektoru služeb

Sektor služeb se od sektoru zboží v mnoha směrech odlišuje. Jedná se o skupinu ekonomických aktivit, jejichž výstupem jsou nehmotné produkty. Do tohoto sektoru patří služby od distribuce, stavitelství, až po turismus, zdravotní péči nebo vzdělání. Účet služeb má zvyšující se podíl na zaměstnanosti i na GDP země, a to jak v rozvinutých, tak i v rozvojových zemích. Obchod službami v současné době tvoří až jednu čtvrtinu všeho mezinárodního obchodu. Cena a kvalita služeb je často zásadní v konkurenceschopnosti výrobců zboží. Příkladem může být Afrika, kde špatná infrastruktura způsobuje zdražení cen zboží. (SEYOUM, 2007)

V současnosti se jeví turismus jako zásadní exportní artikl ze sektoru služeb, ale země mají komparativní výhody i z jiných zdrojů jako například elektřina, voda, nebo pracovní náročné produkty jako konstrukce staveb. Příliv služeb skrz přímé zahraniční investice může do rozvojových zemí přinést kapitál a nové technologie. V mnoha zemích je ovšem obchod službami obětí silného protekcionismu. Jsou uvalovány zákazy, vyžadovány licence, limitován přístup do energetické sítě apod. (SEYOUM, 2007)

Sektor služeb se dělí na čtyři hlavní sektory, kterými jsou obchod, finance, doprava a cestování. Služby jsou na 4 sektory rozděleny z důvodu důležitosti těchto sektorů a jejich budoucího potenciálu. (SEYOUM, 2007)

5.2 Sektory služeb s komparativní výhodou

Seyoum ve své práci dělí RCA index do dvou skupin na RCA1 a RCA2. Vzorec je stále stejný jako pro obchod se zbožím (viz rovnice 1). Rozdíl mezi RCA1 a RCA2 je ten, že RCA1 dělí celkovým exportem (X_i, X_w), tedy stejně jako v případě zboží bere celkový objem exportu dané země a všech zemí. RCA2 dělí sumou všech exportů služeb (X_{is}, X_{ws}). Znamená to, že zatímco RCA1 měří export služeb z daného sektoru ve vztahu k celkovému exportu, RCA2 mezi export služeb z daného sektoru ve vztahu ke všech exportům služeb. (SEYOUM, 2007) Opět platí, že pokud je RCA index větší než 1, má země v daném sektoru komparativní výhodu.

Tabulka 5: Komparativní výhody sektorů služeb

	Obchod	Finance	Doprava	Cestování
RCA1	1,864	0,734	0	0,796
RCA2	1,417	0,569	0	0,609

Zdroj: vlastní podle (SEYOUM, 2007)

Jak lze vidět v tabulce č. 5, hodnoty RCA1 a RCA2 jsou odlišné, ovšem ani v jednom případě neplatí, že by sektor měl komparativní výhodu jenom v jednom ze dvou indexů. Dále lze z tabulky vyčíst, že Indie má komparativní výhodu pouze v sektoru obchodních služeb, zatímco v sektoru financí a cestování má země komparativní nevýhodu.

Při rozložení exportu služeb na jednotlivé části zaujímá doprava 9,4 %, cestování 13,9 %, služby spojené se zbožím 0,2 % a zbylých 76,5 % tvoří ostatní komerční služby jako právě obchod a finance. V těchto sektorech lze předpokládat největší komparativní výhodu v obchodu službami. Ostatní komerční služby jsou tvořeny ze 44,8 % informačními a telekomunikačními technologiemi (ICTs), ze 43,1 % ostatními obchodními službami, z 4,1 % finančními službami a 7,9 % tvoří zbytek služeb. (WTO, 2017)

5.3 Výpočet komparativních výhod v sektoru služeb

K výpočtu komparativních výhod bude použit vzorec RCA2, který porovnává export daného typu služeb vůči celkovému objemu exportovaných služeb (viz výše). Použije se tedy vzorec:

$$RCA_{ij} = \frac{X_{ij}/X_{is}}{X_{wj}/X_{ws}} \quad (2)$$

přičemž X je export, i je země, pro kterou se RCA index počítá (Indie), w je svět, j je obchodovaná služba, s znamená, že je použit pouze součet exportů služeb, nikoliv všech exportů. (SEYOUM, 2007)

X_{is} a X_{ws} jsou konstanty, které zůstanou pro všechny služby stejné. Hodnota X_{is} je 161 845 milionů USD, hodnota X_{ws} je 4 879 300 milionů USD. (UNCTAD, 2017 i)

Hodnota indického exportu služeb spojených se zbožím je 265 milionů USD, celosvětová hodnota je 166 010 mil. USD. Po dosazení do vzorce bude dosaženo hodnoty indexu RCA 0,048.

Hodnoty exportu zboží v tabulce 6 jsou vyjádřeny v milionech USD.

Služby n.i.e. zobrazeny v tabulce 6 jsou služby jinde nedostupné (*not included elsewhere*).

Tabulka 6: RCA indexy služeb

	Služba	Indický export	Světový export	RCA index
1	Doprava	15 192	852 550	0,537
2	Cestování	22 428	1 205 480	0,561
3	Ostatní služby	123 961	2 655 250	1,407
3.1	<i>Stavitelství</i>	2 078	87 730	0,714
3.2	<i>Pojištění a penzijní pojištění</i>	2 145	121 590	0,532
3.3	<i>Finanční služby</i>	5 083	420 270	0,365
3.4	<i>Telekomunikace, počítačové a informační služby</i>	55 318	593 050	2,812
3.5	<i>Ostatní obchodní služby</i>	53 202	1 093 270	1,467
3.6	<i>Osobní, kulturní a rekreační služby</i>	1 379	45 340	0,917
3.7	<i>Export vládního zboží a služeb n.i.e.</i>	595	71 610	0,25

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

Z tabulky lze vypočítat, že Indie má komparativní výhodu pouze v sektoru ostatních služeb. V sektoru dopravy i cestování má komparativní nevýhodu.

Sektor ostatních služeb má komparativní výhodu zejména díky sektoru telekomunikací, počítačových a informačních služeb, kde je hodnota RCA indexu 2,812, což je největší komparativní výhoda ze všech sektorů služeb v celé indické ekonomice.

Druhou a poslední komparativní výhodu v oblasti služeb má Indie v sektoru ostatních obchodních služeb. Hodnota RCA indexu tohoto sektoru je 1,467, tudíž má komparativní výhodu. Do sektoru ostatních obchodních služeb se dají zařadit služby jako výzkum a vývoj produktů a výrobních procesů, profesionální a managementová konzultace (právní služby, účetnictví, public relations), technické, obchodní a ostatní služby (architektonické a inženýrské služby, nakládání s odpadem, operativní leasingy, distribuce vody, páry, paliva, apod.). Jedná se o velký a významný sektor indické ekonomiky. (EUROSTAT, 2017a)

5.4 Srovnání komparativních výhod mezi sektory zboží a služeb

Ze srovnání RCA indexů, které jsou zobrazeny v tabulce 4 a tabulce 6, lze vyvodit, že Indie má ve své ekonomice mnohem více komparativních výhod v oblasti zboží než v oblasti služeb. Největší komparativní výhodu v sektoru služeb drží Indie v oblasti ICT. V oblasti exportu služeb ICT je Indie na prvním místě na světě podle hodnocení Global Innovation Indexu. (TGII, 2017)

V oblasti zboží drží Indie komparativní výhody ve vývozu rýže, tkaniny, bavlny a dalších, převážně technologicky nenáročných komodit. Důsledkem komparativní výhody těchto komodit se zdá být fakt, že Indie soustředí 47 % svých pracovních sil do zemědělství, tedy do sektoru, v němž má nejvíce komparativních výhod. Přestože Indie soustředí do zemědělství téměř polovinu svých pracovních sil, podíl tohoto sektoru na indickém GDP je pouze 17,4 %. (viz kapitola 3.2).

Oproti tomu sektor služeb, který má pouze dvě komparativní výhody, se podílí na GDP celými 46,2 %. Tomuto sektoru je tedy potřeba v exportu věnovat stejnou pozornost jako exportu zemědělských a průmyslových komodit, protože má velký podíl na GDP.

Nelze tedy říci, že sektor zboží má více komparativních výhod a je tedy pro indickou ekonomiku důležitější, protože sektor služeb, který má sice méně komparativních výhod, přináší do indického GDP výrazně větší přidanou hodnotu.

Fakt, že obchod zbožím má více komparativních výhod je také dán tím, že obchod zbožím je rozdělen do stovek až tisíců kategorií, zatímco obchodu službami se dělí pouze na pár základních kategorií.

6. Srovnání komparativních výhod Indie s ostatními státy jižní Asie

V této kapitole je charakterizován region jižní Asie a představeny státy, které do regionu náleží. Pro každý stát z regionu je vypočítána komparativní výhoda nebo nevýhoda pro služby a komodity, v kterých drží komparativní výhody Indie a následně jsou vzájemně porovnány.

6.1 Charakteristika regionu jižní Asie

Region se rozkládá na jihu asijského kontinentu. Tvoří ho celkem osm států, jmenovitě Afghánistán, Bangladěš, Bhútán, Indie, Maledivy, Nepál, Pákistán a Srí Lanka. Celková populace je 1,8 miliardy obyvatel, z čehož žije celých 1,3 miliardy v Indii. Celkové GDP celého regionu je 2 896 mld. USD. Indie je zároveň největším státem regionu, s nejvyšším GDP. Rozložení regionu je vyobrazené na obrázku 4. (CIA, 2017b)(WB, 2017)

Obrázek 4: Region jižní Asie
Zdroj: (South Asian Concern, 2017)

6.2 Srovnání komparativních výhod států regionu

Tato kapitola seznamuje s komparativními výhodami či nevýhodami každého jednotlivého státu daného regionu. Komparativní výhody či nevýhody jsou počítány s použitím RCA indexu podle rovnice 1 (viz strana 23).

Komparativní výhody jsou porovnávány v sektorech zboží a v sektorech služeb. Porovnávány jsou ty sektory, v nichž má Indie v mezinárodním obchodě největší komparativní výhodu, což bylo vypočítáno v dřívějších kapitolách této práce (viz kapitoly 4 a 5).

Pro obchod zbožím jsou komparativní výhody porovnávány pro rýži, perly a drahé kameny, koberce a pokrývky podlahy, bavlnu a pro hedvábí.

Komparativní výhody v obchodu službami jsou porovnávány pro ICT sektor a pro ostatní obchodní služby, tedy jediné dva sektory, kde má Indie komparativní výhodu.

6.2.1 Afghánistán

Afghánistán je země s 33,37 miliony obyvatel, jejíž GDP 18,9 milionů USD. Největším obchodním partnerem pro export zboží a služeb je Indie, hodnota exportu do Indie je 261 milionů USD. (UNCTAD, 2017b) Hodnota exportu zboží pro Afghánistán je 519 070 000 USD, export služeb 431 milionů USD. (UNCTAD, 2017i) V následujících tabulkách lze porovnat RCA indexy pro vybrané zboží a služby pro Indii a Afghánistán.

Tabulka 7: RCA indexy Indie vs. Afghánistán pro zboží

	Rýže	Perly a drahé kameny	Koberce a pokrývky podlahy	Bavlna	Hedvábí
Indie	14,5	10,4	6,9	5,3	2,04
Afghánistán	0,07	2,07	15,93	75,26	2,99

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

Tabulka 8: RCA indexy Indie vs. Afghánistán pro služby

	ICT	Ostatní obchodní služby
Indie	2,812	1,467
Afghánistán	1,93	0,38

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

Tabulka 7, která znázorňuje komparativní výhody pro zboží, ukazuje, že Indie má oproti Afghánistánu vyšší komparativní výhodu v exportu rýže a perel a drahých kamenů. Oproti tomu Afghánistán má výhodu ve výrobě koberců, bavlny a hedvábí. Ve službách nemá Afghánistán nad Indií žádný vyšší index RCA, tudíž komparativní výhodu.

6.2.2 Bangladěš

Země s počtem obyvatel 162,9 milionů, jejíž největší partneři pro export jsou Spojené státy, Německo a Spojené království, což znamená, že její export je významně západně orientovaný. Až 95 % všeho exportovaného zboží tvoří zboží vyrobené v manufakturách (například obuv, oblečení apod.). (UNCTAD, 2017c) Celkový export zboží dosahuje hodnoty 34 275 295 000 USD, export služeb je v hodnotě 3 585 milionů USD. (UNCTAD, 2017i) Tabulky 9 a 10 ukazují srovnání komparativních výhod vybraných typů zboží a služeb mezi Indií a Bangladěšem.

Tabulka 9: RCA indexy Indie vs. Bangladěš pro zboží

	Rýže	Perly a drahé kameny	Koberce a pokrývky podlahy	Bavlna	Hedvábí
Indie	14,5	10,4	6,9	5,3	2,04
Bangladěš	0,7	0,01	4,63	2,29	0,06

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

Tabulka 10: RCA indexy Indie vs. Bangladěš pro služby

	ICT	Ostatní obchodní služby
Indie	2,812	1,467
Bangladěš	1,25	0,54

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

Z tabulek je zřejmé, že Bangladéš nemá ani v jedné komoditě a službě větší komparativní výhodu než Indie. U rýže, perel a drahých kamenů a hedvábí má Bangladéš komparativní nevýhodu, protože index RCA je menší než 1.

6.2.3 Bhútán

Rozlohou malý stát s pouze 784 000 obyvateli, jehož GDP dosahuje hodnoty 2 199 milionů USD. Největším a nejvýznamnějším exportním partnerem je Indie, kam vyváží zboží v hodnotě 382 milionů USD z celkového exportu 520 804 000 USD, tedy většinou část celkového exportu. (UNCTAD, 2017d) Hodnota exportu služeb z Bhútánu do ostatních zemí je 144 milionů USD, kdy nejvíce ze služeb vyváží cestování. (UNCTAD, 2017i)

Tabulka 11: RCA indexy Indie vs. Bhútán pro zboží

	Rýže	Perly a drahé kameny	Koberce a pokrývky podlahy	Bavlna	Hedvábí
Indie	14,5	10,4	6,9	5,3	2,04
Bhútán	0,25	0,001	0,11	2,16	n/a

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

Jak lze vidět v tabulce 11, Bhútán má z vybraných komodit komparativní výhodu pouze ve výrobě bavlny, která je stále nižší než komparativní výhoda Indie pro tuto komoditu. V ostatních z vybraných komodit má Bhútán komparativní nevýhody. Hodnota RCA indexu pro hedvábí není známa, protože nebyla zveřejněna data pro objem exportu hedvábí z Bhútánu. Data nebyla pravděpodobně zveřejněna z důvodu, že Bhútán hedvábí vůbec nevyváží.

Tabulka 12: RCA indexy Indie vs. Bhútán pro služby

	ICT	Ostatní obchodní služby
Indie	2,812	1,467
Bhútán	0,07	n/a

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

V sektoru služeb, konkrétně v telekomunikačních a informačních technologiích, má Bhútán komparativní nevýhodu, zatímco Indie komparativní výhodu. Hodnoty Bhútánu pro ostatní obchodní služby nejsou známy ze stejného důvodu jako hodnoty pro hedvábí.

6.2.4 Maledivy

Malý ostrovní stát, jehož obyvatelstvo je 370 000 obyvatel. Největší obchodní partneři Malediv pro export zboží jsou Thajsko, Francie a Spojené státy. Z komodit vyváží země především potravinové položky, které se podílejí na exportu z 95 %. (UNCTAD, 2017e) Hodnota exportu zboží z Malediv je 256 195 000 USD. Export služeb má hodnotu 2 873 milionů USD. Export služeb je větší než export zboží. Tento fakt se dá přikládat geografické poloze Malediv, protože jsou malým ostrovním státem s rozvinutým turismem. (UNCTAD, 2017i)

Tabulka 13: RCA indexy Indie vs. Maledivy pro zboží

	Rýže	Perly a drahé kameny	Koberce a pokrývky podlahy	Bavlna	Hedvábí
Indie	14,5	10,4	6,9	5,3	2,04
Maledivy	n/a	0,003	0,01	0	n/a

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

Ve vybraných komoditách nemají Maledivy ani v jedné z nich komparativní výhody. RCA indexy se pro všechny tyto komodity blíží nule nebo jsou neznámé.

Tabulka 14: RCA indexy Indie vs. Maledivy pro služby

	ICT	Ostatní obchodní služby
Indie	2,812	1,467
Maledivy	0,3	n/a

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

Podobná situace jako pro zboží platí i pro vybrané služby, v kterých má Indie komparativní výhodu. V oblasti ICT mají Maledivy komparativní nevýhodu, data pro ostatní obchodní služby nejsou známa.

6.2.5 Nepál

V Nepálu žije 28,8 milionu obyvatel a jeho GDP dosahuje hodnoty 21,8 milionu USD. Nepál je země, jejíž více než polovina exportu míří do Indie, která je jejím nejvýznamnějším obchodním partnerem. V sektoru exportu služeb má nejvýznamější postavení sektor ostatních služeb, který má v exportu podíl 64 % (údaje z roku 2015). Import Nepálu tvoří přes 40 % GDP, což je téměř 4x více než export. (UNCTAD, 2017f) Celkový export zboží z Nepálu má hodnotu 637 537 000 USD. export služeb dosahuje 1 282 milionů USD, což je dvakrát více než export zboží. (UNCTAD, 2017i)

Tabulka 15: RCA indexy Indie vs. Nepál pro zboží

	Rýže	Perly a drahé kameny	Koberce a pokrývky podlahy	Bavlna	Hedvábí
Indie	14,5	10,4	6,9	5,3	2,04
Nepál	0,03	0,004	161,91	0,1	0,16

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

Ve čtyřech případech z pěti, co se týče vybraného zboží, má Nepál komparativní nevýhodu, zatímco Indie komparativní výhodu. Obě země mají komparativní výhodu ve výrobě koberců a ostatních podlahových pokrývek, ovšem RCA index Nepálu pro tento sektor je 23x vyšší než RCA index Indie. Nepál má v tomto sektoru větší komparativní výhodu než Indie.

Tabulka 16: RCA indexy Indie vs. Nepál pro zboží

	ICT	Ostatní obchodní služby
Indie	2,812	1,467
Nepál	2,66	0,64

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

V exportu služeb má v sektoru ostatních obchodních služeb Nepál komparativní nevýhodu. V sektoru informačních a telekomunikační techniky mají obě země komparativní výhodu, hodnoty RCA indexy jsou téměř stejné, pouze mírně vyšší pro Indii. Obě země tak mají stejně velkou komparativní výhodu.

6.2.6 Pákistán

Se 193 miliony obyvatel je Pákistán druhým nejlidnatějším státem regionu jižní Asie. Největšími partnery Pákistánu pro vývoz zboží jsou Spojené státy, Čína a Afghánistán. 76 % vyváženého zboží tvoří manufakturně vyráběné zboží. Ze sektoru služeb jsou nejvyváženějším sektorem ostatní služby, který se na exportu podílí 76 %. (UNCTAD, 2017g) Celkový export zboží z Pákistánu dosahuje 20 531 milionů USD, čímž se řadí na třetí místo ve velikosti exportu zboží v regionu. Více má pouze Indie a Bangladéš. Export služeb činí 4 949 milionů USD. Oproti Nepálu, který byl popsán výše, má Pákistán odlišné složení exportu. Nepál vyvází především služby, zatímco v Pákistánu převažuje vývoz zboží. (UNCTAD, 2017i) Srovnání exportu vybraných druhů zboží lze vidět v tabulce 17.

Tabulka 17: RCA indexy Indie vs. Pákistán pro zboží

	Rýže	Perly a drahé kameny	Koberce a pokrývky podlahy	Bavlna	Hedvábí
Indie	14,5	10,4	6,9	5,3	2,04
Pákistán	132,7	0,04	10,01	12,43	0,5

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

V tabulce je vidět, že Pákistán má ve třech komoditách větší komparativní výhodu než Indie. Jedná se o rýži, koberce a bavlnu. RCA indexy pro tyto komodity jsou u Pákistánu několikanásobně větší než u Indie. U dvou komodit, jmenovitě u perel a drahých kamenů a u hedvábí, má Pákistán komparativní nevýhodu, zatímco Indie komparativní výhodu.

Tabulka 18: RCA indexy Indie vs. Pákistán pro služby

	ICT	Ostatní obchodní služby
Indie	2,812	1,467
Pákistán	1,74	0,93

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

V oblasti ICT má Pákistán sice komparativní výhodu, ale její velikost je menší než v případě Indie. U ostatních obchodních služeb má Pákistán komparativní nevýhodu, zatímco Indie komparativní výhodu.

6.2.7 Srí Lanka

Ostrovní stát s 21 miliony obyvateli. Největším obchodním partnerem pro export jsou Spojené státy, poté Spojené království a Indie. Téměř 70 % vyváženého zboží tvoří průmyslově vyráběné zboží, jednu čtvrtu potravinové produkty. Nejvyváženějším sektorem služeb je turistika s podílem na exportu téměř 50 %. (UNCTAD, 2017h)

Celková hodnota exportu zboží ze Srí Lanky činí 10 545 983 000 USD, hodnota exportu služeb je 7 138 milionů USD. (UNCTAD, 2017i)

Tabulka 19: RCA indexy Indie vs. Srí Lanka pro zboží

	Rýže	Perly a drahé kameny	Koberce a pokrývky podlahy	Bavlna	Hedvábí
Indie	14,5	10,4	6,9	5,3	2,04
Srí Lanka	0,89	6,27	2,41	0,14	n/a

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

V tabulce lze vidět, že komparativní výhodu má Srí Lanka pro perly a drahé kameny a pro koberce a podlahové pokrývky, ovšem hodnota RCA indexu je nižší než v případě Indie, tudíž Indie drží vyšší komparativní výhodu. Pro rýži a bavlnu má Srí Lanka komparativní nevýhodu. Hodnoty exportu pro hedvábí ze Srí Lanky nejsou známy, tudíž není znám ani RCA index.

Tabulka 20: RCA indexy Indie vs. Srí Lanka pro služby

	ICT	Ostatní obchodní služby
Indie	2,812	1,467
Srí Lanka	1,19	0,03

Zdroj: vlastní podle (UNCTAD, 2017)

V oblasti ostatních obchodních služeb je RCA index Srí Lanky téměř nula, země tedy má velkou komparativní nevýhodu (viz tabulka 20). V oblasti ICT má Srí Lanka sice komparativní výhodu, ta je ale nižší než v případě Indie, vzhledem k tomu, že má nižší RCA index.

6.3 Shrnutí

Indie je v regionu jižní Asie zemí s největší rozlohou, nejvíce obyvateli, disponuje největším GDP. Indie má největší objem exportu zboží i služeb ze všech států regionu. Sektor služeb z Indie má hodnotu 161 845 milionů USD, zatímco ostatní země regionu dohromady mají hodnotu exportu 20 402 milionů USD. Indie tak vyváží 8x více služeb než zbytek regionu dohromady. Tento fakt může být důsledkem velkých investic zahraničních ICT firem (HP, Microsoft), kdy je Indie cílem jejich outsourcingu. V oblasti ICT není Indie jediným státem regionu, který má v tomto sektoru komparativní výhodu, ale velikost této výhody je nejvyšší. Srovnatelnou komparativní výhodu má pouze Nepál, ale jeho objem exportu je ve srovnání s Indií mizivý. V sektoru ostatních obchodních služeb (více na straně 30) je Indie jediným státem regionu s komparativní výhodou. Ostatní země mají v tomto sektoru komparativní nevýhody.

V exportu zboží má Indie větší konkurenci v podobě ostatních států regionu než v exportu služeb. Ze všech osmi států má Indie největší komparativní výhodu pouze pro jeden z pěti produktů, pro které byly provedeny výpočty indexu RCA. Největší komparativní výhodu má Indie v regionu pouze ve výrobě perel a drahých kamenů. V pěstování rýže mají komparativní výhodu pouze dvě země z regionu, Indie a Pákistán. Velikost komparativní výhody Pákistánu je téměř 10x větší než komparativní výhoda Indie. Ve výrobě koberců a ostatních podlahových pokrývek má z regionu nejvyšší komparativní výhodu Nepál. Daleko za ním je Afghánistán, Pákistán a Indie je na čtvrtém místě. Ve výrobě hedvábí má největší komparativní výhodu v regionu Afghánistán, o něco menší komparativní výhodu má Indie. V produkci hedvábí mají zbývající státy regionu komparativní nevýhodu. Afghánistán má největší komparativní výhodu také ve výrobě bavlny, po něm Pákistán a třetí Indie.

Závěr

Přestože je teorie komparativní výhody, vytvořená Davidem Ricardem, stará již více než 200 let, je i v dnešním ekonomickém světě stále využívána a aktuální. I když byla mnohokrát rozšířena, či mírně upravena (HOM, ricardiánský model apod.), základní myšlenka zůstala stále stejná. Nejpoužívanější způsob pro číselné vyjádření odhalené komparativní výhody daného státu je v dnešní době RCA index, vytvořený ekonomem Bélem Balassou. Tento index byl používán v celé této bakalářské práci, při výpočtech komparativních výhod indické ekonomiky a ostatních států regionu jižní Asie, do něhož Indie patří.

Indie je země s velkou, rychle rostoucí ekonomikou, na jejímž GDP se nejvíce podílí sektor služeb. Největší sektory v oblasti zemědělství a průmyslu jsou v Indii pěstování rýže, bavlny, výroba textilií, oceli. Pro tyto stěžejní výrobky bylo zároveň zjištěno, že v nich Indie má komparativní výhody v mezinárodním obchodě. Pro zemi je tedy výhodné tyto artikly vyrábět a vyvážet.

Důležitým sektorem indické ekonomiky je sektor služeb. Největším sektorem služeb je sektor ostatních služeb, který se podílí na službách až 70 %. V ostatních službách je nejvíce zastoupeno odvětví ICT, které je tak stěžejní pro indickou ekonomiku. Sektor ostatních služeb je zároveň jediným sektorem služeb, ve kterém má Indie komparativní výhodu, konkrétně v oblasti ICT a ostatních obchodních služeb, čímž se rozumí například právní služby, výzkum a vývoj, účetnictví, profesionální konzultace apod. Komparativní výhoda v sektoru ostatních služeb by mohla mít určitý vliv na vysoké investice zahraničních firem do indické ekonomiky v podobě outsourcingu. Outsourcing do Indie je nejvyšší v oblasti informačních a telekomunikačních technologií, především ze strany velkých nadnárodních společností (Microsoft, HP).

V porovnání s ostatními státy regionu jižní Asie je Indie zemí s nejsilnější ekonomikou. V oblasti služeb má nad ostatními státy značnou komparativní výhodu v sektoru ostatních služeb. V oblasti exportu zboží byla zjištěna nejvyšší komparativní výhoda pro Indii pouze u jednoho z vybraných pěti produktů, pro které byl výzkum prováděn.

Seznam použité literatury

- BATRA, Amita a Zeba KHAN. 2005. Revealed comparative advantage: An analysis for India and China. *Indian Council for Research on International Economic Relations, Working Paper 168*. ISSN není k dispozici
- BusinessInfo.cz. 2017. *Indie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. Praha: Česká agentura na podporu obchodu/CzechTrade (příspěvková organizace MPO). [cit. 2017-11-12].
Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/indie-zakladni-charakteristika-teritoria-18274.html>
- CARBAUGH, Robert. 2016. *International Economics*. 16th ed. Boston, MA, USA: Cengage Learning. ISBN 978-130-5507-449.
- CIA. 2017a. *The World Factbook* [online]. Washington, DC, USA: CIA. [cit. 2017-11-2].
Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/in.html>.
- CIA. 2017b. *The World Factbook* [online]. Washington, DC, USA: CIA. [cit. 2017-11-26]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/wfbExt/region_sas.html
- CIA. 2016. *The World Factbook* [online]. Washington, DC, USA: CIA. [cit. 2017-11-20].
Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2012.html>
- DWIVEDI, D.N. 2013. *International Economics: Theory and Policy*. Noida, India: Vikas Publishing House. ISBN 9325969238.
- EUROSTAT. 2017a. *EU international trade in other business services* [online]. Luxembourg, Luxembourg: European Commission, Eurostat. [cit. 2017-11-25]
Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/EU_international_trade_in_other_business_services

- EUROSTAT. 2017b. *Glossary: Standard International Trade Classification (SITC)* [online]. Luxembourg, Luxembourg: European Commission, Eurostat. [cit. 2017-12-12] Dostupné z: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Standard_international_trade_classification_\(SITC\)](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Standard_international_trade_classification_(SITC))
- FEENSTRA, Robert C. 2015. *Advanced International Trade: Theory and Evidence*. Princeton, NJ, USA: Princeton University Press. ISBN 978-069-1161-648.
- FRANGOS, Christos C. 2015. *Proceedings of the 4th International Conference: Quantitative and Qualitative Methodologies in the Economic & Administrative Sciences (I.C.Q.Q.M.E.A.S. 2015)*. Atény, Řecko: Christos Frangos. ISBN 9609873960.
- HOEKMAN, Bernard M., Mattoo AADITYA a Philip ENGLISH. 2002. *Development, trade, and the WTO: A Handbook, Svazek 1*. Washington, D.C., USA: World Bank. ISBN 082134997X.
- IBEF. 2017. *Services Sector in India* [online]. New Delhi, India: India Brand Equity Foundation. [cit. 2017-11-20]. Dostupné z: <https://www.ibef.org/industry/services.aspx>
- IMF. 2017. *IMF reports and publications by country* [online]. Washington, DC, USA: International Monetary Fund. [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <http://www.imf.org/en/Countries/IND#countrydata>
- KALÍNSKÁ, Emilie a kolektiv. 2010. *Mezinárodní obchod v 21. století*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3396-8
- MANESCHI, Andrea. 1998. *Comparative Advantage in International Trade: A Historical Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. ISBN 1781956243.
- RAGHURAMAPATRUNI, Radha. 2013. India and China: A Study of Revealed Comparative Advantage. *ASBM Journal of Management*, **6**(1): 37–55. ISSN 0974-8512.
- SEYOUM, Belay. 2007. Revealed Comparative Advantage and Competitiveness in Services: A Study with Special Emphasis on Developing Countries. *Journal of Economic Studies*, **34**(5): 376–388. ISSN 0144-3585.

- SCHUMACHER, Reinhard. 2012. *Free Trade and Absolute and Comparative Advantage: A Critical Comparison of Two Major Theories of International Trade*. Potsdam: Universitätsverlag Potsdam. ISBN 3869561955.
- South Asian Concern. 2017. *Who are south Asians?* [online] London, UK: South Asian Concern. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: http://southasianconcern.org/wp-content/uploads/2014/03/south_asia_map-300x277.gif
- TGII. 2017. *The Global Innovation Index* [online]. Ithaca, NY, USA: Cornell University. [cit. 2017-11-25]. Dostupné z: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2017-report#>
- UNCTAD. 2017a. *General profile: India* [online]. Geneva, Switzerland: United Nations Conference on Trade and Development. [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/GeneralProfile/en-GB/356/index.html>
- UNCTAD. 2017b. *General profile: Afghanistan* [online]. Geneva, Switzerland: United Nations Conference on Trade and Development. [cit. 2017-11-26]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/GeneralProfile/en-GB/004/index.html>
- UNCTAD. 2017c. *General profile: Bangladesh* [online]. Geneva, Switzerland: United Nations Conference on Trade and Development. [cit. 2017-11-26]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/GeneralProfile/en-GB/050/index.html>
- UNCTAD. 2017d. *General profile: Bhutan* [online]. Geneva, Switzerland: United Nations Conference on Trade and Development. [cit. 2017-11-26]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/GeneralProfile/en-GB/064/index.html>
- UNCTAD. 2017e. *General profile: Maldives* [online]. Geneva, Switzerland: United Nations Conference on Trade and Development. [cit. 2017-11-26]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/GeneralProfile/en-GB/462/index.html>
- UNCTAD. 2017f. *General profile: Nepal* [online]. Geneva, Switzerland: United Nations Conference on Trade and Development. [cit. 2017-11-26]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/GeneralProfile/en-GB/524/index.html>
- UNCTA. 2017g. *General profile: Pakistan* [online]. Geneva, Switzerland: United Nations Conference on Trade and Development. [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/GeneralProfile/en-GB/586/index.html>

- UNCTAD. 2017h. *General profile: Sri Lanka* [online]. Geneva, Switzerland: United Nations Conference on Trade and Development. [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/GeneralProfile/en-GB/144/index.html>
- UNCTAD. 2017i. *UNCSTADstat* [online]. Geneva, Switzerland: United Nations Conference on Trade and Development. [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>
- WB. 2017. *Data Bank* [online]. Washington, D.C., USA: World Bank Group [cit. 2017-10-26]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/region/south-asia>
- WCOOMD. 2017. *What is the Harmonized System (HS)?* [online]. Brusel, Belgie: World Custom Organization. [cit. 2017-11-23]. Dostupné z: <http://www.wcoomd.org/en/topics/nomenclature/overview/what-is-the-harmonized-system.aspx>
- WTO. 2017. *Trade profiles* [online]. Geneva, Switzerland: World Trade Organization. [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCcountryPFView.aspx?Language=E&Country=IN>
- YU, Run, Junning CAI a PingSun LEUNG. 2008. The normalized revealed comparative advantage index. *The Annals of Regional Science*. **43**(1): 267 - 282. ISSN 0570-1864